

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ♦ ♦

OGH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN ♦ ♦ ♦

INNEHÅLL:

ELSE CONRAD: Käjsarinnan Fredriks betydelse för den tyska kvinnorörelsen.

L. D—N.: »I kampen för renhet». Trenne bokanmälningar.

Föreningsmeddelanden.

En minnestafva öfver Fredrika Bremer.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste vilkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Om några smittosamma sjukdomar och deras sociala faror.

Föreläsning för kvinnor af *Doktor Elen Sandelin.*

Wilhelm Billes Bokförlags-Aktiebolag.

Pris 75 öre.

Toalettmedel.

Nordiska kompaniets

(F. d. K. M. Lundberg & Joseph Leja)

STOCKHOLM

Jul-Katalog

innehållande ca 2,500 illustrationer sändes på begäran gratis och franco om denna annons återopas.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden, kläde, lärft- och yllestramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar** m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs.! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Endast det bästa är godt nog^s är en regel, som människor sedan tinnimes tider sökt följa vid val af toalettmedel. Till följd häraf vinnet Fil. Dr P. Håkansson Salubrin en stidsvis alls större användning för toalettdamål. Toaliet-Salubrin (= Salubrin B. förut benämndt Salubrin för toaletten) för enar med en fin och uppfrikannde lukt förmågan att motverka osunda och obehagliga esorer. Det är fullkomligt giftfritt och utöfvar icke något skadligt eller hämmande inflytande på cellbildning. Järgämte har det sasom antiseptiskt preparat fått stor användning till behandling af sår, hud- och hårsjukdomar, i synnerhet i sådana fall der andra antiseptiska preparat icke medfört åsyftad verkan. OBS! Ny bruksanvisning medföljer hvare originaflaska af upplinnarens fabrikat.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranlett Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriakens etikett och spädningstabell.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning *(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),*

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten infutna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillses Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada,

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

HYLIN & C^{OS}

FABRIKSAKTIEBOLAG

— KONGL. HOFLEVERANTÖR. —

UTSTÄLLNINGSTVÅLAR:

VIOL, HYACINTHE, HÉLIOTROPE, SYRÉN M. FL.

THEA-ROS-PARFYM M. FL.

prisbelönta med

GULDMEALJ I STOCKHOLM 1897.
I GEFLE 1901.

Försäljes i våra butiker

12 Regeringsgatan — Vesterlånggatan 16

A. T. 64 69.

A. T. 24 97.

samt hos alla finare parfymhandlare i riket.

(S. T. A. 99922)

Aug. Magnusson
46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48
STOCKHOLM.
(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i Siden och Ylle,
Bomullsvaror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af färdiggjorda

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26
Allm. Telefon 2867.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26
Allm. Telefon 28 67

OBSERVERA det stora lagret i Svarta Klädningstyger.

Käjsarinnan Fredriks betydelse för den tyska kvinnorörelsen*).

Kvinnorörelsen är i Tyskland, liksom öfverallt i den civiliserade världen, ett utslag af de stora sociala och ekonomiska omvälfningar, som det nittonde århundradet bevittnat. Genom storindustrin har en stor del bildade kvinnor blifvit beröfvade sina husliga sysselsättningar och tvingats att söka arbete och förtjänst utom hemmet. Den större själfständighet, de härigenom vunnit, har väckt dem till medvetande om deras människovärde samt ingifvit dem en önskan att fritt och obehindradt få utveckla sina förmågheter, på samma gång som kvinnornas känsla af sin plikt och sin rätt att arbeta för samhällets och särskildt de behöfvande klassernas väl allt mer blifvit lefvande bland dem. Förändringarna i kvinnans ställning hade börjat genomföras i England redan under förra hälften af det gångna århundradet, ehuru först de senare årtiondena kunnat uppvisa mera betydande framsteg. I det konservativa Tyskland däremot, kan man först på 60-talet konstatera någon större lifaktighet på kvinnofrågans område, sedan ett kort uppflammande af intresset för kvinnofrigörelsen under revolutionsåret 1848, slocknat lika hastigt som den politiska rörelsen.

När den unga engelska prinsessan Victoria, med sina liberala idéer och sitt varma intresse för kvinnobildningen och kvinnoarbetets utvidgning, såsom kronprins Fredriks maka fick sitt hem i Tyskland, fann hon där före sig en hård och obruten mark. Med sin eldiga själ och sitt lidelsefulla temperament var det henne omöjligt att hålla inne med sina åsikter. Särskildt i fråga om kvinnans uppfostran underlät hon aldrig att uppställa England som ett föredöme för det i föräldrade fördomar fångna Tyskland. Denna hennes oförbehållsamhet väckte mången gång missnöje, och hon blef förbrådd för sina anti-tyska tänkesätt. Det oakadt har den ställning, hon intog till kvinnofrågan, i icke ringa grad bidragit till dess framgångar, och de framåtsträfvande tyska kvinnorna inse till fullo,

*) Nedanstående för Dagny på tyska skrifna artikel, hvilken kommit oss tillhanda i öfversättning, var af förf. afsedd att publiceras samtidigt med årsdagen af käjsarinnan Fredriks död, den 7 sistlidne augusti, men har af utrymmeskäl först nu kunnat införas.

huru varmt hon intresserade sig för deras sak och huru mycket de ha att tacka henne för.

Men de höga mål, som denna rikt begåfvade furstinna i sin första ungdomliga entusiasm uppställt för sig och på hvilka det tyska folket satt sin förhoppning, skulle ej alla blifva upphunna. Som icke regerande furstinna voro hennes händer bundna af tusen hänsyn, och de hastigt flydda 99 dagarna som käjsarinna läto henne endast bittert känna det omöjliga i förverkligandet af sina lifsideal. »Det tragiska i hennes öde», säger en hennes biograf*), »ligger däri, att motsatserna ej kunde förenas, mellan hvad hon ville och eftersträfvade och hennes ställning, hvilken omöjliggjorde, att hennes inneboende andliga kraft någonsin fick komma till sin rätt».

* * *

Käjsarinnan Fredrik visste hvad som felades det tyske folket, visste att för ett folks verkligt framgångsrika, allsidiga och sunda utveckling fordrades att båda könen utbildades till fulla personligheter och att kvinnans hjälp är påkallad äfven utom familjekretsen. Den utpräglade moderligheten i hennes väsen lärde henne urskilja de vägar, på hvilka kvinnans arbete i främsta rummet borde riktas och de områden, där hennes särskilda begåfning kunde finna sin bästa användning. Hon förstod, att kvinnorörelsens närmaste uppgift var att gifva kvinnorna tillfälle till en grundlig andlig och praktisk utbildning, och därför ägnade hon sin synnerliga uppmärksamhet åt uppfostringsfrågor. Men hon ådagalade äfven sitt intresse för kvinnorörelsens hufvudprinciper, och särskildt genom sin närvaro vid »Allmänna tyska kvinnoföreningens» årsmöte i Frankfurt am Main år 1895 gaf hon ett offentligt uttryck åt sin sympati för kvinnornas sak, något som ej i ringa mån bidrog att stämna den allmänna opinionen välvilligt för densamma.

Liflig var alltid hennes glädje, när kvinnor utmärkte sig inom det ena eller andra området, och hon sökte på allt sätt att sporra och uppmuntra kvinliga förmågor. Hon besökte regelbundet de kvinliga artisternas utställningar i Berlin och understödde de konstnärinnor, som sökte kämpa sig fram till själfständighet. Därvid hade hon framför allt sitt stora mål i sikte: att få värdet af det kvinliga arbetet erkändt och att öfvervinna alla fördomar, som ställa sig emot detta erkännande. Så väl direkt som indirekt har

*) Delbrück, »Kaiserin Friedrich», Preussische Jahrbücher. Oktober 1901.

hon också inverkat på myndigheterna och lyckats intressera dem för kvinnans sträfvanden, hvilket äfven varit fallet inom de förnäma och konservativa kretsarna, där eljes kvinnofrågan ej står i hög kurs.

Men om, som nyss påpekats, hennes ställning lade hinder i vägen för ett personligt ingripande, då det gällde de stora reformerna, kunde hon fritt få ägna sitt intresse åt enskilda humanistiska företag. Storartadt är det inflytande hon på detta område utöfvade, och de föreningar och anstalter, som kommit till på hennes initiativ, representera en betydande siffra. Och hon skänkte dessa institutioner ej blott sitt höga beskydd, hon ägnade dem äfven ett lifaktigt andligt medarbete. Föreståndarinnorna i de anstalter, som stodo under hennes hägn, ställde hon sig i personlig beröring med och samlade dem emellanåt omkring sig för ömsesidigt tankeutbyte. Ofta öfverraskade hon skolorna med sitt besök för att kunna följa lärjungen under det dagliga arbetet, och på det grundligaste under rättade hon sig om läroplan och arbetsmetoder. Hennes besök blefvo således ej, som så många furstliga personers, en tom ceremoni, hennes verksamma ande ville utöfva kritik, upptäcka missförhållanden, ingripa förbättrande, och hennes skarpa blick och praktiska förstånd gjorde henne fullt vuxen denna uppgift.

Ej sällan deltog hon i de under hennes beskydd stående anstalternas afgangspröfningar, och julfesterna hedrade hon ofta med sin närvaro. Händet det någon gång, att hon ej personligen kunde infinna sig vid en högtidsdag, underlät hon aldrig att i stället skicka en blomsterhälsning. I basarer, tillställda med ändamål att samla medel till de inrättningar, som lågo henne särskildt om hjärtat, deltog hon ej blott med gåfvor och inköp, utan hon öfvertog ofta själf försäljningen vid något bord.

Som ett ideal hade hon alltid tänkt sig ett stort komplex af anstalter, hvilka skulle förena allt som hörde till kvinnans uppfostran och utbildning och, som Helene Lange säger i sin intressanta minnes-teckning öfver käjsarinnan*), »denna sammanslutning skulle erbjuda hvarje lärjunge inblick i de områden, som omfatta kvinnans hela kulturarbete».

»Letteföreningen» har till sin uppgift att gifva kvinnor utbildning inom alla slags praktiska näringsgrenar, och då densamma närmare än någon annan institution motsvarade käjsarinnans ideal, var den också

*) »Kaiserin Friedrich» i tidskriften Die Frau sept. 1901.

föremål för hennes synnerliga intresse. I dess »Handels och Industriinstitut» inrättade hon som kronprinsessa två friplatser för obemedlade döttrar till i krig fallna eller till tjänst urståndsatta militärer. Åt samtliga lärjungar skänkte hon inträdeskort till föreningens årligen föranstaltade föreläsningar, i hvilka hon ibland deltog som åhörarinna. Konst- och sömnadsskolan uppmuntrade hon äfven genom dyrbara gåfvor, och åt gymnastikundervisningen, hvilken först upptogs af den af Letteföreningen bildade »Victoria-flickskolan», men sedan som obligatorisk införts vid alla Preussens flickskolor, ägnade hon sitt varma intresse. Som bevis på hur hennes uppmärksamhet i ej mindre grad var riktad på tidens sträfvan att söka utjämna klass-skilnaderna må nämnas den omtanke hon hyste för »Victoria-fortsättningskolan», också den en skapelse af Letteföreningen, med ändamål att gifva döttrar ur kroppsarbetarnas klass tillfälle att öka de kunskaper, de förvärfvat sig i folkskolan.

Af en kronprinsessan nära stående engelsk dam, lärarinna för hennes barn, miss Archer, grundades 1869, i anslutning till Letteföreningen, »Victoria-Lyceet», hvars syfte var att gifva bildade kvinnor tillfälle till en högre utbildning. Furstinnan, som genast från början öfvertog protektoratet af läroverket, sökte så mycket som möjligt att lägga undervisningen i kvinliga händer, och själf bevistade hon ofta dess föreläsningar. Under hennes skydd stod äfvenledes »Hemmet för de högre samhällsklassernas döttrar». Detta hem innesluter en handels- och industriskola och ett »Handarbetslärarinne-seminarium» i samband med en helpension för mindre bemedlade.

Att »Pestalozzi-Fröbel-institutionen» på grund af sin mångsidiga, folkupplysningen befrämjande karaktär särskildt var tilltalande för kajsarinnans praktiskt anlagda sinne är naturligt; hon tog en liflig och verksam del i dess utveckling och sökte i olika riktningar utvidga dess verksamhet. Så var det på hennes initiativ Pestalozzi-Fröbelhaus-föreningen inrättade ett hem för unga flickor från landsorten, hvilka i Berlin önskade genomgå det med institutionen förenade Kindergarten-seminariet. Den hushållsskola, som står i samband därmed är äfvenledes grundad af henne, och hennes dotter Victoria blef en af dess första elever. I den till världsutställningen i Chicago sända redogörelsen öfver Pestalozzi-Fröbelhaus' verksamheten, säger kajsarinnan i det af henne själf författade förordet rörande Kindergarten-idén bl. a. följande: »'Der Kindergarten'» bör kunna sträcka sina verkningar långt utöfver sitt närmaste mål, i det den gör den kvinliga ungdomen till medarbetare

i det stora folkbildningsarbetet. Den erbjuder ett gemensamt arbetsfält, där de bemedlade klassernas döttrar och deras mindre väl lottade systrar kunna mötas i ett för alla kvinnor lika nära ligande intresse: barnens vård och uppfostran» *).

Då 1875 »Hemmet för gamla lärarinnor» skulle stiftas, gjorde kronprinsessan allt för att anskaffa de därtill nödiga medlen. Hon sökte intressera framstående personer för denna plan och förmådde vetenskapsmän, konstnärer och förnäma dilettanter att genom föreläsningar, konserter och teaterföreställningar anskaffa grundfonden till detta hem. Likaså understödde hon ett »Hvilohem för lärarinnor och sjuksköterskor». Hon visade äfven intresse för grundandet af en allmän pensionskassa för lärarinnor och uppfostrarinnor. Vid komitéerna för densamma ordnande var hon ofta närvarande och deltog i diskussionerna.

Hennes omsorg sträckte sig äfven till de i utlandet boende tyska kvinnorna. Hon blef beskyddarinna för det hem, som i Paris bildats för tyska lärarinnor och kvinliga studerande, och ledde 1887 det möte eller rättare den rådpläggande församling, som sammankallats för att söka befria Hemmet från dess skulder.

Då hon själf med framgång sysselsatte sig med målning och modellering, hade hon äfven förståelse och intresse för konst och konstindustri. Då 1867 ett privat Industrimuseum kom till stånd i Berlin, uppmuntrade hon företaget genom att öfverlämna till detsamma värdefulla konst saker ur sina egna samlingar samt genom att understödja det med penningbidrag. Det tyska Industrimuseets konstindustriskola sökte hon tillföra förbättrade lärometoder genom att sända dr Schwabe till England för att studera den engelska konstindustrins utveckling.

År 1868 öppnade kronprinsessan föreningen »Frauen-Industrie's» utställning, hvilken genom där utställda målningar, fotografier och handarbeten uppvisade ypperliga prof på kvinnoarbete, men på samma gång lade i dagen, huru begränsadt kvinnans arbetsfält då ännu var.

Käjsarinnan Fredrik var i sin egenskap af engelska stor vän af kroppsörelser och fäste stor vikt vid kroppens hygien; hon vannlade sig också med all ifver om att på dessa områden göra sitt inflytande gällande i sitt nya fädernesland. För detta ändamål grundade hon 1875 »Föreningen för hälsovård i hemmet». Här kom hon att träffa Tysklands svaga punkt, ty utan tvifvel är den därstädes förekommande stora dödligheten bland späda barn att hän-

*) »Vereinszeitung des Pestalozzi-Fröbelhauses» N:o 59 XVI Jahrgang.

föra till en bristfällig vård af kroppen. Den ofvannämnda föreningens syfte är att befrämja ett hygieniskt och sundt lefnads-sätt, att organisera sjukvård i fattiga hem, att förse de obemedlade klasserna med god mjölk, att anskaffa bad för billigt pris etc. Genom medel ur egen kassa och genom öfverlämnande af den till kronprinsparets silfverbröllop från tyska folket skänkte summan, gaf hon föreningen en grundfond, som satte densamma i stånd att utbreda sin verksamhet öfver hela Berlin. Skollofskolonier utsändes och barn-sjukhus, konvalescenthem, barnhem o. s. v. hafva upprättats genom dess försorg. Denna förening har äfven grundlagt »Victoriahemmet», en anstalt, där sjuksköterskor erhålla sin utbildning och hvars föreståndarinna studerat vid Thomassjukhuset i London. Genom den sistnämnda skapelsen ville den dåvarande kronprinsessan ej blott främja ett nytt kvinligt arbetsområde, utan äfven göra den kvinliga sjukvården till en fri, af kyrkan oafhängig gärning *).

För befrämjande af rörelser i fria luften gaf kajsarinnan upp-slag till anordnandet af lekplatser med sandhögar i Berlins Thier-garten och annorstädes, till uppförande af skyddstak som till-flyktsort vid hastigt påkommande oväder samt af små kiosker för försäljning af bröd och mjölk.

Men om, som af det ofvan sagda torde framgått, kajsarinnan Fredriks vidtgående blick omfattade så godt som hvarje gren af socialt uppfostrings- och räddningsarbete, var det dock åt lindrandet af de olyckor och lidanden, som kriget direkt och indirekt åsamkat nationen, hon kanske inlagt den största förtjänsten. Vid utbrottet af 1870 års krig riktade hon som kronprinsessa ett varmhjärtadt upp-prop till det tyska folket, däri hon uppfordrade detsamma att söka åtminstone från materiell brist bevara de tusenden af kvinnor och barn, som genom kriget under månader beröfvats sina försörjare. Personligen öfvervakade hon organiseringen af de stora lasaretten vid Rhen och tog del af allt i de minsta detaljer.

Särskildt den efter henne uppkallade »Victoria-baracken» inrät-tade hon på ett mönstergillt sätt och besökte den dagligen. Ur föreningen »Victoria-National-Invalidenstiftung», hvilkens ändamål var att erbjuda penningeunderstöd till härens änkor och invalider, uppstod på hennes föranstaltande under vintern 1871 planen till en allmän tysk invalidstiftelse till understöd för hjälpbehöfvande ur

*) Bertha von der Lage, »Kaiserin Friedrich und ihr Wirken für Vaterland und Volk». Gera. Leipzig 1888.

reserven och landtvärnet i hela landet. Ur »Kronprinsessans fond» anvisade hon betydliga summor till denna stiftelse.

Alltjämt trogen sitt uppställda mål, med varmt hjärta, moderligt förstånd och klar praktisk blick värkade sålunda kajsarinnan Fredrik oförtrutet för det tyska folkets andliga och materiella bästa. Särskildt gäller detta för dess kvinnors, och därför skall i alla tider hennes bild intaga en framstående plats i deras utvecklingshistoria.

Else Comrad.

»I kampen för renhet.»

Trenne bokanmälningar.

En synderska. Blad ur en dagbok. Af *Gudda Behrend*. Öfvers. af Klara Johanson.

I kampen för renhet. Af *Vera*. Öfvers. från tyskan.

En sökande själ. Roman af *Elisabeth Dauthenday*. Öfvers.

Det är en underlig, hjärtan och njurar rannsakande tid vi lefva i; en tid då människonaturens och samhällsorganismens hemligaste skrymslen afhöljas och ställas fram till beskådande i verklighetens sanningskära ljus, och om det än är en ond tid, kan man ej skylla den för att ondskan lämnas att ostördt breda ut sig och förkofras. Det är ej ett ljusskyggt släkte, vårt eget, det går ej i blindo mot sitt öde, och de, som stupa på vägen kunna ej säga, att ej röster höjts, som varnat för fallgroparna.

Ett fysiskt och moraliskt rensningsarbete pågår på alla områden. Det första står ju i samband med hvad som kallas kulturutvecklingen, hvaröfver samtiden är så stolt. Därmed ha vi ej här att göra; dess framgångar äro ju obestridda. Men hur är det beskaffadt med det moraliska röjningsverket? Håller det jämna steg med framåtskridandet för öfrigt? Det vill icke synas så. Här förefaller det, som om de första osäkra spadtagen på nyodlingens fält nätt och jämt vore gjorda, som om det ännu låge framför oss oöfverskådliga vidder af obruten mark med en i tröstlöst mörker försvinnande horisont.

Men arbetet är dock satt i gång, man skönjer dess verkningar af mångfaldiga tecken, icke minst af litteraturen, denna tidsriktningens trogna spegelbild, som i förskönade eller förvridna drag ställer oss ansikte mot ansikte med verkligheten.

Litteraturen följer samhällsarbetet tätt i spåren. Jag menar här icke endast den som vetenskapligt eller från facksynpunkt, utan någon skyddande förklädnad, sysselsätter sig med tidens sociala och moraliska företeelser, utan den som i dikterisk form ställer fram för oss samhällslytena. Det har på detta område i vår tid uppstått en indignationslitteratur, som med mer eller mindre kraft

och talang, det är sannt, men med omisskänneligt allvar går de etiska frågorna in på lifvet. Och det är ej symboler och hypoteser, som numera användas som byggnadsmaterial för samhällsproblemen. Nutidsmänniskan vill se sanningen rakt i ansiktet, obeslöjad och utan någon mystisk förvandling, och det är i det obevekliga: »människa känn dig själf» hon ser räddningen.

Våra stamfränder danskarna och tyskarna, hvilkas lynnen så skarpt tangera hvarandra, äro egentligen de, som tagit upp handskan. Vi, svenskar, äro mindre djärfva, vi skygga gärna tillbaka för ett alltför krasst blottande af lifvets skuggsidor. Det hindrar dock ej, att äfven hos oss det etiska omdaningsarbetet, om hvilket jag talat, på det lifligaste sysselsätter sinnena och att man med intensivt intresse lyssnar till de röster, som i manande eller varnande syfte tälja för oss lifvets dystra saga.

Nyligen har trenne arbeten blifvit öfverflyttade till vårt språk, som hvarv ett i sin mån kunna sägas utgöra ett inlägg i den pågående »kampen för renhet», hvars upprifvande verkningar förnimmas på så mycket i vårt inre och yttre lif. Dessa, hvar för sig föga omfångsrika arbeten äro visserligen ej af den betydenhet, att de mäktat slå ett af dessa stora slag, som bana väg för reformer, men de förtjäna dock genom sin tendens mer än genom sitt litterära värde — hvilket likväl hos ett par af dem är obestriddigt — att blifva uppmärksammade.

* * *

Främst af de här åberopade böckerna står ett från danskan på ett förträffligt sätt öfversatt arbete med titeln »*En synderska*». *Blad ur en dagbok* har förf. kallat dessa en förolyckad människovarelses själfbekännelser. Historien är den gamla vanliga, den gång på gång i verkligheten genomledda, i dikten behandlade: den ensamma, i lifvet utkastade unga flickan, som en gång bringad på fall, af den s. k. respektabla världen utstötes och gradvis sjunker till dess hon blir en af dessa parias, som samhället samtidigt tolererar och brännmärker samt, då hon nått sista graden af förnedring, dör för egen hand med en förbannelse på sina läppar.

Om man kunde tänka sig, att en af dessa olyckliga hade förmåga att ge ett uttryck åt sina känslor, skulle de nog klädas i ord, sådana som de här äro återgifna. En lidelsefull, på en gång bitter och resignerad ton, en djup hopplöshet och en förkrossande själfanklagelse och tillika en den mest dräpande förkastelsedom öfver den bestående samhällsmoralen. Man känner, att man här står inför verkligheten i all dess förfärande nakenhet; endast upplösningen, sådan förf. arrangerat den, förefaller något »gjord». Äfven om lifvet är så värdelöst, som det måste te sig för den arma dagboksskrifverskan, torde en människa svårligen ha sans att i dödsminuten nedskrifva sina reflektioner, t. o. m. om dessa, som här är fallet, erhållit formen af ett slags feberfantasier. Men detta är ett litet kompositionsfel, som man lätt glömmet. Arbetet i sin helhet efter-

lämnar genom sitt djupa allvar ett intryck, där den litterära värdemätningen kommer i andra rummet. En bok som denna skrives icke för effektens skull, icke för att ge förf. tillfälle att briljera med stil och form, det måste vara något vida djupare, nämligen känslan af att ingen beträffande dessa s. k. »fallna» i samhället äger rätt att kasta den första stenen, som satt pennan i förf.'s hand och gifvit henne förmåga att med en sådan gripande vältalighet under själfbekännelsens form skildra den vilsefördas tragiska öde.

Om man dröjer vid tendensen — som jag nyss nämt, i min tanke det mest beaktansvärda vid denna lilla bok — hvad är det den lär oss? Verkar den djupa medkänsla för »synderskan», som den inger, större tolerans beträffande själfva synden? Vore detta fallet, skulle den ju i den pågående »kampen för renhet» snarare vara ett vapen i handen på renhetens motståndare än tvärtom. Och det är sannt, att det poetiska skimmer, hvarmed man vant sig att på scenen se en »dame aux camélias» och hennes gelikar omstrålade, liksom brutit udden af den sedliga rättskänslan. Häri ligger en fara, mot hvilken man måste vara på sin vakt. Men i det arbete här är fråga om, är ej det onda insvept i en förskönande gloria. Tvärtom, det ter sig osminkadt och är till sina verkningar af den förödande lavinens art.

För öfrigt är det med full konsekvens förf. utvecklat gången af detta kvinnoöde. Det är ej endast vidriga omständigheter och samhällets fördärf, som äro skulden till hjältinnans olycka, hon faller ett offer därför, men såväl nedärfta anlag som hennes egen natur predisponera henne till ett offer. Hon tillhör ju en högre samhällsklass och har i sin barndom och tidigaste ungdom stått under ett godt och kärleksfullt inflytande, hon har således varit bättre ställd än tusenden i världen utkastade unga kvinnor, hvilka gått segerrikt genom frestelserna. En af våra framstående sociologer, som studerat vår arbetarebefolkning, har beträffande det moraliska tillståndet bland arbeterskorna intygat, att man måste förvåna sig öfver, icke att det står så lågt som det gör, utan att det, i betraktande af de vidriga förhållanden under hvilka de lefva, icke är sämre. Jag tror att det, Gud vare lof, hos kvinnan inom alla samhällsklasser finnes en inneboende renhetskänsla, som i hundrade fall mot ett stålsätter henne mot moraliska förvillelser.

Men när hon en gång kommit på fall — som hjältinnan i boken långt mer af okunnighet och en viss experimenteringslusta än af inneboende perversitet — och vis af olyckan och dess följder, ej begär bättre än att resa sig, det är då, hon har rätt att ställa sig som den anklagande gent emot samhället. Hon, kvinnan, är den brännmärkta, det är hon, som får bära den dubbla bördan af skammen och nöden, under det att han, medbrottslingen, går med lyftad panna som en aktad medborgare sin väg fram genom lifvet. Hvad under att den förkastade, med den skriande hungersnöden för ögonen, tillgriper den utväg till räddning, som ligger närmast, den att kasta bort sig själf? Och att hon, en gång på det sluttande planet, finne.

en hemsk tillfredsställelse i att själf bringa fördärf, emedan hon fallit offer för fördärfvet, hvem förvänar sig däröfver?

Och dock hör hon ej till de djupast sjunkna, trots sin förnedring släpper hon ej innerst inne hoppet, ett litet hopp, om att äfven lifvet för henne skulle kunna medföra frid och lycka och renhet. I hennes själ »växte ofta renhetstankar, som ingen skulle tro på — ingen skulle förstå», gång på gång försöker hon resa sig, men faller ånyo, ty fåfång är ju striden för en sådan som hon, hon är ett jagadt djur, som spåras upp och släpas fram till skampålen af den s. k. rättvisan — ett djur, som blir hetsadt till döds.

Ingen skall utan en beklämmande känsla af skuld kunna lägga ifrån sig denna syndabekännelse. Jag sade skuldkänsla, ty om man anser sig aldrig så berättigad att slå sig för sitt bröst och tacka Gud, att man icke är som denna synderska, alla äro vi dock solidariska i skapandet af samhällsmoralen. Och den reformation i sedebegreppen, som bebådats af vår tids främsta diktare, hur länge skall den låta vänta på sig? När skall den nya lagen träda i kraft, som visserligen dömer förbrytelsen strängt, men rättvisare fördelar straffet och ansvaret mellan de skyldiga? Förf. till »En synderska» ger ej svar på frågan, för henne upplöser sig allt i ett tröstlöst mörker. Men en samvetsfråga ställd till samtiden är dock hela hennes bok, en samvetsfråga, som ingen har rätt att likgiltigt visa ifrån sig.

* * *

De ord jag satt som öfverskrift på denna lilla litterära studie, »*I kampen för renhet*», återfinner man på titelbladet till ett litet arbete af en anonym tysk förf., som samtidigt med nyss nämnda bok utkommit i vår bokmarknad. I Tyskland lär det gjort oerhördt uppteende och gifvit uppslag till en hel s. k. »Vera-litteratur», (namnet taget efter den pseudonym förf. använder), där dels på allvar, dels i parodierande form de »*I kampen för renhet*» uppkastade spörsmålen debatteras.

I mycket ha de danska och tyska arbetena släkttycke med hvarandra: dagboksformen, den hjärtslitande själfanalyseringen och den tragiska upplösningen. Men det är en annan fas af sedlighetsfrågan, som i den sistnämnda boken upprullas för oss, en som, så att säga, står oss närmare, emedan den ingriper i själfva familjelifvet, i äktenskapet och i hemförhållandena, nämligen den dubbelmoral, som uppställer olika renhetslagar för mannen och för kvinnan.

Det är en nutidskvinna med dennas på en gång öfverförfinade, subtila känslolif och kallt resonnerande förståndsutveckling, en syster till Björnsons Svava i »*En handske*», som för ordet. Och Vera genomgår samma erfarenheter som Svava, ställes som hon mellan alternativen, att afstå från den hon älskar eller afpruta på sina renhetskräf, hvilka bilda grundtonen i hennes väsen. Hon har litat så blindt på sin trolofvade, att när bindeln slites från hennes

ögon och hon upptäcker, att han left ett lif, »som alla andra» — för öfrigt är det han själf, som med stor förbehållsamhet blottar för henne sitt föregående — vacklar allt under hennes fötter och hon finner det omöjligt att »bygga upp ett lif på murken grund».

Hon har en svår strid att utkämpa, striden med sin kärlek, som hon ej kan slita ur sitt hjärta, och striden mot hans ånger och förkrosselse. Hon kan ej lefva *utan* honom — men hon kan ej lefva *med* honom under det att skuggan af hans befleckade förflutna ständigt står emellan dem — och så gör hon en ända på sitt lif. — Det är sina dagboksanteckningar, däri hon biktat sina kval och annalyserat sina tankar, som hon ger sin älskade i arf med uppmaningen, att han skall »kämpa för den idé, för hvars skull hon gick under» och därigenom upprätta hennes minne.

Om man frånräknar den lilla tillsats af sentimentalitet, som i hvarje tyskt verk på ett eller annat sätt måste ta ut sin rätt, hvilken sanningsspegel ställer ej förf. här inför våra ögon! Att det ej är första gången inom litteraturen detta sker, gör ej effekten mindre. Mänskligheten invaggas så lätt i säkerhet, gång på gång måste den uppruskas och det är mer än en handske som behöfver utkastas innan striden segerrikt är genomkämpad.

De tankar, som Vera »fullt opersonligt» och, som hon säger, »frigjord från sitt eget öde», utvecklar angående äktenskapet och de därmed sammanhängande moraliska frågorna behöfva inga kommentarier, de tala för sig själfva. Tusende kvinnor ha tänkt dessa tankar, uttalade eller outtalade fylla de världen med sina ängslande frågor, uppfostraren, sedlighetsvännen, alla tänkande för mänsklighetens höjande vakna personligheter i vår tid grubbla öfver dem.

»För mig är det ofattligt», säger Vera på ett ställe, »huru en högt stående man kan besudla sin renhet med det gemena, vanäraende, depraverande i ett själlöst förhållande... huru han kan träda inför sin rena hustru med bördan af detta förflutna!»

»Är då», fortsätter hon, »verkligen mannens könsära en annan än kvinnans?»

»Är icke läran om nödvändigheten af att i de tidigaste ungdomsåren tillfredsställa könsdriften ett välorganiseradt bedrägeri? Eller ett stort misstag af läkarne? Kan väl någonsin kyskheden dra efter sig så fruktansvärda, lif och lycka förstörande sjukdomar som okyskheten?» — — —

Under utvecklingen af samma tankegång, säger hon vidare: »Den djupaste orsaken till detta för kulturens framsteg vidriga tillstånd ligger i vår tids moraliska värdesättning. — Mannen fordrar af den flicka han valt icke endast kyskhets, utan också ett obefläckadt rykte. Med rätta! Och kvinnan skall finna sig i, »att hennes barns fader icke skytt smutsen, vämjeliga sjukdomar, att han i usel djurisk sinnlighet bortkastat sin renhet?» — — »Och hon skall kunna högakta denna man?» — »Är det då möjligt att en ren helgjuten varelse med obefläckadt känslolif icke skall rygga tillbaka inför denna afgrund af vämjelighet?»

Med skärpa vänder hon sig mot vår tids kvinnor, som stiga »fram och fordra lika rättigheter i stat och lif, samma lagar, samma förvärfsmöjligheter» — under det att blott sällan framställas »fordran på samma etiska rättigheter, på afskaffande af den hittills rådande dubbelmoralen». — Det är icke »den fria kärleken» eller hvad som fattas med dessa ord, som de skola fordra, »det rena, sanna äkten-skapet är den friaste kärlekens enda möjlighet» — Men »vi, (kvinnorna) skola icke tvingas att godkänna mannens moraliska minder-värde; vi skola ha den rättigheten att fordra af den man vi valt samma renhet, samma obefläckade sinne och lif, hvilka han som en sträng domare fordrat af oss!»

— — Med dessa lösryckta citat torde tendensen i denna lilla skrift vara angifven. Den skärskådar för öfrigt fullt konsekvent ämnet i sömmarna, visar hur statens »institutioner» jämna vägen för osed-ligheten, visar hur olycksbringande den blindhet och okunnighet är, hvarmed de välbergade kretsarnes unga flickor gå sin lefnads be-stämmelse till mötes, huru kvinnan »om hon är ädel och god lider hela sitt lif genom förlusten af sina illusioner, om hon bär inom sig fröet till det onda, hur hon sjunker till det sämsta». Hon visar att det ej är mannen ensam, som är den skuldbelastade, ej endast kvinnan som är offret; de duka båda under för samhällets föräldrade villfarelser, krossas under bördan af den oerhörda sociala skuld, som generationers moraliska förvillelser hopat öfver mänskligheten.

Det finnes ej rum för några ljusare framtidssyner i denna skildring. En glimt af hopp för ett kommande släkte skymtar man dock, och jag tror, att den blygsamma önskan förf. till slut uttalar, att hennes verk måtte blifva »en enda liten sten till en renare, kyskare framtids underbara byggnad», skall gå i uppfyllelse.

* * *

Den tredje i ordningen af de böcker jag här ofvan uppräknat är så olik de båda första som det gärna är möjligt. Det är egentligen genom sitt arbete »Ny kärlek», hvilket jag i ett föregående häfte anmält, som dess förf. häfdat sin plats bland tendens-diktarna af hithörande slag. Men då »*En sökande själ*» äfven upp-träder i tendentiöst syfte har jag tagit med den här.

Alla de fel och svagheter, på hvilket Elisabeth Dauthendays första arbete öfverflödar, återfinnas i detta och knappast någon af dess förtjänster. Det uppstyltade, svamliga språket, delvis till-trassladt till det obegripliga, (möjligen beroende af tafatthet i öfversättningen) den naivt själf tillräckliga »frigjordhet», hvarmed förf. för sina tankar till togs, hvarvid hon ej besparar oss ett enda af de slagord, som representanterna för tidens »mogna andar» infört i litteraturen, därtill den banala, innehållslösa histo-rien, allt tillsammans erbjuder en föga njutbar läsning. Man vill så gärna ägna sitt intresse åt den sökande själen, hvars renhets- och frihetssträfvanden väcka ens sympati, men hennes vägar gå

fram i så många slingerbultar att man har svårt följa med. Det värsta är dock, att man icke kan taga henne på allvar, och en sanningssökare som väcker löje har förfelat sin mission.

Idealkvinnan, typen för den nya människa, hvarom »Ny kärlek» siat, är personifierad i Ina, bokens hjältinna. Den kvinliga renheten och psykiska öfverlägsenheten finna sin kulmen i henne. Hennes skönhet besegrar med ett slag alla män, men hon går sin väg fram oberörd, kämpande för sin andliga frihet (efter en del vedervärdigheter, äfven ett misslyckadt äktenskap, ägnar hon sig med fenomenal framgång åt författarskap) till dess hennes »sökande själ» finner ett närbesläktadt väsen, med hvilket hon förenar sitt öde och blir »inryckt i kärlekens soliga värld».

Det vore frestande att ge läsaren några profbitar på arten af den stil, hvori förf. ikläder sina reformtankar. Lösryckta från sitt sammanhang skulle de dock te sig så uteslutande från den komiska sidan, att jag afstår från att citera, då min uppriktiga sträfvan är att göra rättvisa åt förf:s goda vilja. Den grund, på hvilken hon velat bygga är utan tvifvel ren och ideell, hon har önskat, äfven hon, slå ett slag i kampen för renhet. Allt hvad hon lyckats åstadkomma är emellertid en byggnad, vanprydd af stillösa och andefattiga smaklösheter, och hennes slag blir därför ett fåfängt fäkande i luften.

Men trots missgrepp och förirringar visar detta arbete, liksom de öfverlägsnare litterära företeelser jag förut omnämt — alla författade af kvinnor — att kvinnan i vår tid känner djupt sin medansvarighet i det nydaningsverk, som, vi skola hoppas det, kommer att bana väg för ett framtida renare släkte.

L. D—n.

Föreningsmeddelanden.

Gåfva. Till Fredrika-Bremer-Förbundets sjukvårdsafdelning har af en person, som önskar vara okänd, öfverlämnats en gåfva af 200 kr.

*

Föredragen vid Liljeholmen. Torsdagen den 20 november ägde det andra af höstens Liljeholms-föredrag rum, denna gång i församlingens skolhus. Det ämne, som behandlades hade till rubrik »Något ur djurens lif och hur vi böra umgås med dem» och hölls af seminarielärarinnan fröken Anna Linder. Det lockande ämnet äfvenså lokalen hade visat sig äga en synnerlig dragningskraft för Liljeholmens yngre släkte; auditoriet bestod också till största delen af skolbarn, hvilka med spänd uppmärksamhet följde det lifliga och lärrika föredraget.

En minnestafila öfver Fredrika Bremer.

Söndagen den 16 november aftäcktes en öfver porten till huset nr 8 Sergelgatan uppsatt minnestafila öfver Fredrika Bremer, en minnesgård, ägnad denna vår fräjdade landsmaninna af Svenska kvinnornas nationalförbund. Denna förenings styrelseledamöter, medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse samt släktingar till Fredrika Bremer närvaro vid den i all sin enkelhet vackra och högtidliga akten.

Sedan de inbjudna samlats, yttrade ordföranden i den förstnämnda föreningen, fru Anna Hierta-Retzius: »För att i kommande släkters hågkomst bevara kännedomen om att en af Sveriges ädlaste, för kvinnans väl och framåtskridandet verksammaste kvinnor, Fredrika Bremer, under den betydelsefullaste delen af sin lifstid haft sin bostad i detta hus, har Svenska kvinnornas nationalförbund beslutit att här låta uppsätta denna minnestafila, som därjämte må blifva en hyllningsgård till hugfästade af den stora banbryterskans minne.»

Tafian, som är af svart svensk granit, bär följande inskrift i förgyllda bokstäfver:

»Till minne af
Fredrika Bremer,
som bott här åren 1855—1865
från Svenska Kvinnornas Nationalförbund.»

Holmqvists Handelsinstitut

renommerade handelsläroverk. 18:de arbetsåret. 12 speciallärare. Årskurser, terminskurser. Inträde helst vid terminens början, 20 Aug. och 12 Jan. Plats anskaffas i flesta fall. Holmqvists skrifmetod är landets mest spridda och af staten antagen som normalmetod. Begär program.

Filip Holmqvist.

Öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm, lärare vid Chalmersska institutet, ledamot af Sv. Revisorsamfundet.

S. T. A. 014515

Froms Velocipeder

Obs!

Priserna nedsatta.
Begär priskurant.

äro utmärkta och af alla, som använda dem, mycket omtyckta för deras stora hållbarhet och stadiga, lätta gång.

PER FROMS Velocipedfabriks Aktiebolag

(Kongl. Hofleverantör)

STOCKHOLM, Mäster-Samuelsgatan 34.

Från Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition hafva utkommit och finnas att tillgå hos alla bokhandlare följande *nyheter*:

Lönnkammaren. En berättelse från reformationstiden i England af *L. Pocklington*. Häft. 1: 50, kart. 1: 75.

En sann och liflig skildring af den minnesvärda tid, då evangelii ljus seger, rikt kämpade mot katolicismens mörker, och af de slitningar och förföljelser, på hvilka Kristi bekännare alltid i mer eller mindre mån måste vara beredda.

Uppåt eller familjen Percy af E. Prentiss. Öfversättning af *C. A.* Häft. 2: 25, kart. 2: 50, klotb. 3: 25.

En berättelse, som låter oss blicka in i ett hem med sant kristlig anda. Om också kanske egentligen afsedd för skolgossar och skolflickor, torde den dock ha ej så litet att lära lifven föräldrar.

Din broders blod. En berättelse om de kristnas lidanden i Armenien af *M. v. O.* Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotb. 2: 50.

På gripande sätt har förf. i denna berättelse — en berättelse s. a. s. för dagen — skildrat en armenisk ynglings och hans syskons och vänneres lif med alla de förföljelser och lidanden, som turkarne låtit öfvergå dessa sina underlydande, ej med dem liktänkande.

Berättelser för folket. Elfte häftet. Af *A. Vollmar*. Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

MUSIK.

Trösten mitt folk! Es. 4: 1—2. Duett för sopran och baryton med piano- eller orgelharm.-ackompagnement af *Joël Blomqvist*. Häft. 75 öre.

Den som vinner. Sång för en röst med pianoackompagnement af *Joël Blomqvist* till ord af *C. D. af Wirsén*. Häft. 75 öre.

De stora högtiderna. Jul-, Påsk- och Pingstsånger. Ord och musik af *Joël Blomqvist*. Häft. 1 kr.

Tio andliga sånger för blandad kör och manskvartetter, dels komponerade, dels arrangerade af *Olof Holmberg*. Häft. 1 kr.

Jag vill glädja mig i min Gud. Es. 61: 10. Duett för sopran och baryton med piano- eller orgelharm.-ackompagnement af *Joël Blomqvist*. Häft. 75.

Herren är min herde. Sång för en röst med pianoackompagnement af *Joël Blomqvist* till ord af *C. D. af Wirsén*. Häft. 75 öre.

Af Östergötlands Landsting aflönade
Distriktsjuksköterskebefattningen i Torpa
är ledig och sökes hos undertecknad genast. Kompetensvillkor föregående tjänstgöring 1 år å lasarett samt 2 månader å epidemijukhus. Lönevillkor 500 kr. årligen, fri bostad, 50 öre om dagen vid icke epidemiska fall. Närmare meddelar Ramfall i Nov. 1902.
HUGO KARLSSON,
c. prov. läkare,
(S. T. A. 113036)

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.
OBS! Priselönta af Dräkt-Reformföreningen.
Skodon tillverkas även efter modern fason.
Allt arbete utföres noggrant och af bästa material.
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.
P. GUST. PETERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Anmälan.

Dagny utkommer **1902** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hvar bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Epidemisjukskötarskelfjänsten

i **Boxholms** distrikt af Östergötland blifver ledig den 1 Januari år 1903 och böra ansökningar därom inständas till Hälsovårdsnämnden i Boxholm. Lönen är 500 kr. för år. Vid vård af smittosjuka åmjuuter skötarskan fri resa fram och åter samt fri poststad och kost; vid vård af andra sjuka dessutom 50 öre pr dag.

HALSOVÅRDSNÄMNDEN.

Trots alla anfall, som i konkurrenslyfte riktats mot

VADEMECUM,

hafva dock nedanstående utlåtanden icke kunnat vederläggas.

Utdrag ur intyg af Professor E. Almquist:

----- Detta Vademecum har alltså en mycket kraftig bakteriedödande verkan och *öfverträffar i detta hänseende den i handelen beifintliga koncentrerade stomatolen.* *) -----

Stockholm den 14 Maj 1897.

E. Almquist, Prof. i Hygien vid K. Karol. Inst.

Utdrag ur intyg af Professor Olof Hammarsten:

----- uti ifrågavarande recept ingår ett kraftigt antiseptiskt medel, men icke något för hälsan skadligt ämne. -----

Upsala den 2 Januari 1897.

Olof Hammarsten.

Utdrag ur intyg af Doktor Germund Wirgin:

1 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel	Kolerabakterien	på 1 min.,	Difteribacillen	på 2 min.
Dentolin	> > >	>	> 1 >	>	> 3-4 >
Gahnelit	> > >	>	> 1 >	>	> 4 >
Stomatol	> > >	>	> 1-2 >	>	> 4 >
Azymol	> > >	>	ej på ½ tim.,	>	ej på 1 tim.
Aseptol	> > >	>	ej på 24 tim.,	>	ej på 24 tim.

Stockholm den 11 Juni 1899.

Germund Wirgin.

Leg. Läkare, Amanuens v. Karol. Institutets hyg. afdeln.

*) Kursiveringen af annonsören.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adress:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11-4.

Allm. tel. 48 16.